

Odborný článek

Návrh na přehodnocení judikatury Nejvyššího soudu ve věci týrání „většího počtu“ zvířat

Jiří Jarolím

Autor je šéfredaktorem portálu Iurium. Zároveň pracuje jako advokátní koncipient. Je absolventem Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Ve své diplomové práci se zabýval problematikou svěřenského fondu. Je autorem celé řady textů, většinou z oblasti občanského nebo finančního práva. Opakovaně se účastnil soutěže SVOČ, na které se v oboru soukromého práva umístil jednou na prvním a jednou na druhém místě.

Abstrakt

V příspěvku kritizuji judikaturu Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 8 Tdo 657/2011, která stanoví, že „větším počtem“ zvířat je sedm zvířat, a to pro nedostatečné odůvodnění a nepřípustné do-
tváření práva. Následně předkládám vlastní stanovisko k výkladu pojmu. „Větší počet“ zvířat by měl být určen podle jejich druhu a to z hlediska schopnosti konkrétního druhu zvířete pociťovat utrpení, z hlediska schopnosti člověka toto utrpení vnímat zrakem nebo sluchem a z hlediska toho, zda jsou daná zvířata chována podnikatelským způsobem.

Abstract

In the article I criticize the case law of the Supreme Court of the Czech Republic file no. 8 Tdo 657/2011, which stipulates that the „larger number“ of animals is seven animals, due to insufficient justification and inadmissible completion of the law. Subsequently, I present my own opinion on the interpretation of the term. A „larger number“ of animals should be identified according to their species, in terms of the ability of a particular species to feel suffering, in terms of a person's ability to perceive such suffering through sight or hearing, and in terms of whether the animals are kept in a business manner.

Úvod

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) stanoví, že ten, kdo týrá zvíře surovým nebo trýznivým způsobem, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.¹ Dopustí-li se takového činu na větším počtu zvířat, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až šest let.² Naplnění znaku „větší počet“ zvířat tak v tomto případě:

- a. čtyřnásobně zvyšuje dolní hranici trestu odnětí svobody a dvojnásobně zvyšuje hranici horní a
- b. z přečinu činí zločin týrání zvířat, což je velmi relevantní mimo jiné v rovině ukládání trestu.

Tedy to, kolik zvířat je „větší počet“ zvířat, je zcela klíčové jak pro objekt trestného činu, kterým je zájem na ochraně zvířat,³ tak pro pachatele trestného činu, který, byla-li jeho vina prokázána, musí být spravedlivě potrestán. Výklad pojmu „větší počet“ zvířat je relevantní také pro trestné činy chovu zvířat v nevhodných podmínkách⁴ a zanedbání péče o zvíře z nedbalosti.⁵

Z úvodu vyplývá jednoznačná výzkumná otázka: Minimálně kolik zvířat již činí „větší počet“ zvířat?

Otázku již zodpověděl Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 15. 6. 2011 pod sp. zn. 8 Tdo 657/2011 (dále jen „Usnesení“). V tomto článku podrobuji Usnesení kritice a dovoluji si navrhnout alternativní řešení problematiky.

Téma je důležité znovuotevřít také ve světle rozšíření a zpřísnění⁶ trestnosti předmětného jednání, které tak (i přes důvodnou kritiku legitimacy a proporcionality této novely TZ⁷) v trestněprávní praxi nabývá na významu.

1. Usnesení, jeho závěr a odůvodnění

Kritizovaná druhá část právní věty Usnesení uvádí:

„K naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u trestného činu týrání zvířat podle § 302 odst. 3 tr. zákoníku spočívající v tom, že pachatel spáchal tento trestný čin na „větším počtu zvířat“, je třeba, aby se tak stalo nejméně na sedmi zvířatech.“⁸

Nejvyšší soud přitom vyšel z toho, že TZ nepodává žádné vodítko pro kvantitativní vyjádření většího počtu zvířat. Je proto nutné vyjít ze skutečnosti, že jde o nejvyšší, a tak i nejprísnejší odstavec trestného činu. Musí jít o takový počet zvířat, který toto vystupňované zpřísnění dostatečně vyjádří. Tuto gradaci je potřeba adekvátně reflektovat.

Je zde vazba na hospodářské chovy, jak vyplývá z důvodové zprávy k § 303 odst. 2 TZ – má tedy jít o celý chov nebo určitou větší skupinu zvířat.

TZ zná pojem „dvě a více osob“. Obdobné sousloví v tomto případě zvoleno nebylo, čímž zákonodárce vyjádřil potřebu, aby se jednalo o více zvířat, než dvě či tři zvířata.

Důvodová zpráva k trestnému činu týrání zvířat předpokládá zachování vazby na trestné činy proti životu a zdraví lidí. Proto Nejvyšší soud srovnal pojem „větší počet zvířat“ s pojmem „vydání lidí“, který TZ zná, a patrně jím rovněž myslí větší počet lidí.⁹ Tento pojem Nejvyšší soud v minulosti vyložil jako nejméně sedm osob.¹⁰ Tak dospěl k závěru, že minimálním počtem zvířat, který lze považovat za „větší počet“, je sedm zvířat.

2. Kritika Usnesení

2.1. Nedostatečné odůvodnění

Skutečnost, že závěry přednesené Nejvyšším soudem nejsou v Usnesení pregnantně zdůvodněny, již vytknul Hřebíček.¹¹ Ptáme-li se Nejvyššího soudu, proč zrovna sedm (a ne např. pět) zvířat, namísto zdůvodnění nás odkáže na judikát, který pojednává o „vydání lidí“ jako o sedmi lidech.¹² V tom případě je logické uposlechnout odkazu a jít se podívat na to, proč zrovna sedm (a ne např. pět) lidí. Ani zde však žádné zdůvodnění není, vyjma dalšího odkazu na blíže nijak nespecifikovanou(!) „soudní praxi“.¹³

2.2. Nepřípustné dotváření práva

Vedle nedostatečného odůvodnění je právní věta Usnesení také nepřípustným soudcovským dotvářením (resp. přetvářením) práva, které je nadto v přímém rozporu se smyslem a účelem vykládaného pojmu a ustanovení jako celku. Účel zákona a úmysl zákonodárce jsou přitom nedílnou součástí textu zákona.¹⁴

V případě, že by zákonodárce měl v úmyslu normovat sedm a více zvířat, byl by toho nepochybně schopen. Namísto toho však normoval „větší počet“ zvířat. Nejvyšší soud poté silou vysoké judikatury tento (zcela záměrně) neurčitý pojem nahradil pojmem absolutně určitým – matematickým vyčíslením.

Účelem tohoto neurčitého pojmu přitom bylo právě naopak reflektovat specifika každého jednotlivého případu. Za určitých okolností může být „větším počtem“ zvířat i pět zvířat. Za jiných okolností ani deset zvířat nebude „větším počtem“ zvířat (zdůvodnění uvádím níže). Vydáním Usnesení tak soud vystoupil ze své kompetence a zasáhl do pole působnosti moci zákonodárné, neboť přímým důsledkem právní věty Usnesení nebyla interpretace zákona, nýbrž jeho faktická změna pro futuro (soudcovská kvazi-novela). Jinými slovy, nebyl proveden výklad *praeter legem*, ale *contra legem*.

3. Návrh přehodnocení závěrů přednesených v Usnesení

3.1. Převzetí části argumentace Nejvyššího soudu

Je skutečností, že „větší počet“ zvířat je podmínkou uplatnění nejvyššího odstavce, a tedy i nejvyšší trestní sazby, protože by „větší počet“ měl být odrazem této vygradované závažnosti. Rovněž se ztotožňuji s odkazem na hospodářské chovy (dle důvodové zprávy), nešťastné však je, že odůvodnění Usnesení zůstalo jen u pouhého odkazu, a tak tato skutečnost, ze které by bylo možné vykřesat argument (níže v bodě 4.3.), vyzněla do prázdna.

3.2. Prvotní přiblížení se k významu pojmu: Jazykový výklad

Nejprve provedu prvotní přiblížení se k významu pojmu¹⁵ pomocí jazykového výkladu. Cílem je vymezit neurčitou část pojmu „větší počet“ zvířat. Teprve tato neurčitá část pojmu bude následně podrobena dalšímu výkladu.

Jádrem pojmu „větší počet“ zvířat je 26 a více zvířat, neboť:

Zaprvé, zákonodárce v TZ na jiných místech opakovaně používá sousloví „více než 25 kusů“ živočichů.¹⁶ Kdyby se tedy mělo jednat o „více než 25 kusů“ i zde, bylo by opětovně použito totožné sousloví. Byl však použit jiný termín, kterému je na místě přisuzovat jiný význam. Zadruhé, každý vnější pozorovatel by uzavřel, že 26 a více zvířat je větším počtem zvířat.

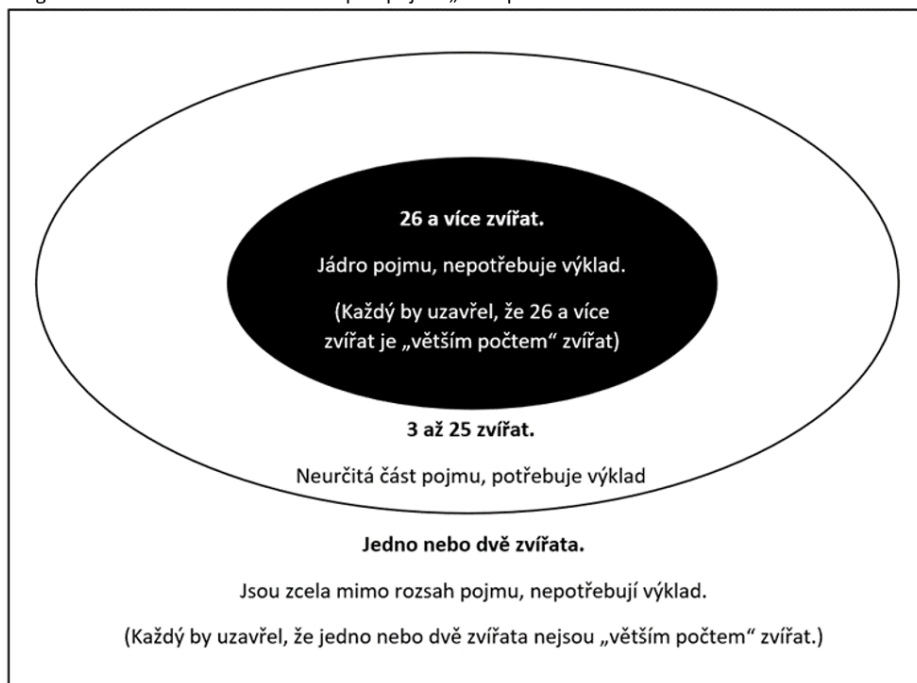
Naopak oblastí mimo rozsah pojmu jsou jedno nebo dvě zvířata, neboť:

Každý vnější pozorovatel by uzavřel, že jedno nebo dvě zvířata nelze subsumovat pod pojem „větší počet“ zvířat.

Tedy neurčitou částí pojmu „větší počet“ zvířat, kterou budu podrobovat dalšímu výkladu je 3 až 25 zvířat. (Když výše bylo dovozeno, že jedno nebo dvě zvířata zcela jistě nejsou „větším počtem“ a 26 a více zvířat zcela jistě je „větším počtem“.)

Pro přehlednost této úvahy doplňuji diagram:

Diagram: Kolik zvířat lze subsumovat pod pojem „větší počet“ zvířat?

Neurčitou částí pojmu „větší počet“, která bude podrobena dalšímu výkladu, je 3 až 25 zvířat. Metoda, kterou byl problém zpracován, byla převzata od Melzera.¹⁷

3.3. Alternativní výklad významu pojmu

Smyslem a účelem ustanovení, do kterého je neurčitý pojem „větší počet“ vložen, je primárně ochrana zvířat před týráním¹⁸ (surový nebo trýznivý způsob týrání) a sekundárně ochrana veřejnosti před

negativními vjemy z týrání zvířat (veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném).¹⁹ Oba negativní aspekty tohoto trestného jednání, tj. dopady na zvíře a dopady na veřejnost přitom vycházejí také z povahy daného zvířete, přičemž živočišná říše je rozmanitá.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání (kterého se pro účely výkladu trestného činu týrání zvířat přímo dovolává důvodová zpráva²⁰ i doktrinální výklad²¹) uvádí, že zvířetem, zasluhujícím si ochranu proti týrání, je každý živý obratlovec.²² Tentýž zákon zároveň v preambuli deklaruje hédonistický přístup, tedy, že různá zvířata jsou schopna na různém stupni pociťovat bolest a utrpení.²³ Proto hodnotím jako nepřesvědčivé přirovnání pojmu „větší počet zvířat“ k „vydání lidí“. Nepřesvědčivost této argumentace v Usnesení je dána právě protikladným charakterem předmětu úsudku, tj. stejnorodostí lidí a různorodostí (druhovostí) zvířat.

Z hlediska hédonistického přístupu bude suma prožitého zvířecího utrpení patrně vyšší u pěti krav hladovějících v rozblácené ohradě než u deseti ryb hladovějících v malé sádce. To je dáno právě tím, (jak výslovně uznává zákon²⁴) že různá zvířata jsou schopna na různém stupni pociťovat utrpení: Krávy budou své utrpení vnímat, pociťovat a prožívat hlouběji než ryby. Také hypoteticky přítomná veřejnost bude více zasažena týráním pěti krav (u kterých je utrpení lépe vidět i slyšet) než deseti ryb, byť by v obou případech věděla, že k takovému týrání dochází. Zde bych rovněž poukázal na vnitřní protimluv v odůvodnění Usnesení.

Nejvyšší soud v Usnesení vykládal také neurčitý pojem „místo veřejnosti přístupné“. Vyložil jej tak, že místem veřejnosti přístupným je pro účely týrání zvířat takové místo, ze kterého je utrpení vidět nebo slyšet – a utrpení tak může na veřejnost negativně působit. S uvedeným souhlasím. Není však udržitelné zároveň: (i) odvozovat vyšší škodlivost protiprávního jednání od jeho viditelnosti a slyšitelnosti a (ii) paušálně stanovit větší počet zvířat. Utrpení různých druhů zvířat bude pro veřejnost v různé míře smysly vnímatelné, byť by tato zvířata byla ve stejném počtu.

Dále odůvodnění Usnesení správně odkazuje (ale nezačleňuje do argumentace) to, že neurčitý pojem „větší počet“ zvířat směřoval především na hospodářské chovy a chovatele a osoby, které se zabývají transportem zvířat,²⁵ tedy především na podnikatele v živočišné výrobě, u kterých je možné dovozovat vyšší stupeň odpovědnosti při nakládání se zvířaty. I toto hledisko je dalším důvodem, proč se uplatní výše uvedené závěry. Lze si totiž představit podnikatelský chov pěti krav, neboť chov pěti krav znamená průměrnou produkci 117 litrů mléka denně (tj. 3 504 litrů mléka měsíčně).²⁶ Naopak nelze si představit podnikatelský chov deseti ryb, kachen nebo králíků. Produkty těchto zvířat by zpravidla v takto nízkých počtech byly určeny pro osobní spotřebu. Soud by však měl okolnosti každého jednotlivého případu posoudit individuálně a s přihlédnutím k jeho specifikům. Možnost výjimek z obecných pravidel totiž nelze vyloučit.

4. Alternativní závěr

Neurčitý pojem „větší počet“ zvířat by měl zůstat pojmem neurčitým a nelze jej silou právní věty judikátu Nejvyššího soudu nahradit paušálním matematickým vyčíslením. Tento postup byl nevhodný, nedůvodný a stížený porušením principu trojího dělení moci. Z výše uvedeného vyplývá rámcové řešení a tři základní vodítka, jak určit, zda v konkrétním případě právní praxe jde o „větší počet“ zvířat, nebo ne.

Rámcové řešení je následující: V případě, že zvířata byla v počtu jednoho nebo dvou, nelze uvažovat o „větším počtu“ zvířat. V případě, že zvířat bylo 26 a více, vždy se jedná o větší počet zvířat. V neurčitém rozmezí 3 až 25 zvířat je nutné ve výkladu postupovat dále.

V neurčitých případech (3 až 25 zvířat) je nutné určit, zda se o „větší počet“ zvířat jedná podle druhu zvířat z hlediska:

- a. jejich schopnosti pociťovat utrpení – výpočet sumy způsobeného utrpení (hédonistický přístup),
- b. (i hypotetické) schopnosti člověka toto utrpení vnímat zrakem nebo sluchem,
- c. toho, zda jsou daná zvířata chována podnikatelským způsobem, z čehož vyplývá možnost dovodit vyšší odpovědnost podnikatele (pro účely kvalifikace lze užít občanský zákoník).²⁷

Nejde o tři podmínky, které musí být splněny kumulativně. Jde o tři vodítka, po kterých lze vést argumentaci ve věci toho, zda předmět útoku pachatele byl „větším počtem“ zvířat, nebo ne. Zároveň je třeba nezapomínat prim prvního vodítka. Smyslem a účelem vykládaného ustanovení je totiž především ochrana zvířat před týráním.

Na základě takto individuálně posuzovaného případu by teprve měl soud rozhodnout, zda se jednalo o „větší počet“ zvířat, nebo ne. Individuální přístup vyžaduje rovněž realita vnějšího světa, na který má být právo uplatňováno. Posuzované chovy totiž budou navzdory zde uváděným modelovým příkladům často chovy smíšenými z více druhů zvířat.

Zaujal Vás tento článek?

Tímto to končit nemusí. Článek najdete ve webové podobě na:

<https://www.iurium.cz/2021/02/14/tyrani-vetsiho-poctu-zvirat/>

Zapojte se do diskuze. Jakýkoli názor, kritika, nápad či podnět je zde vítán.

Seznam poznámek pod čarou

1 § 302 odst. 1 TZ.

2 § 302 odst. 3 písm. a) TZ.

3 PÚRY, František. § 302 [Týrání zvířat]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 3009.

4 § 302a TZ.

5 § 303 TZ.

6 Body 7. a 8 zákona č. 114/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

7 JELÍNEK, Jiří. K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla. *Bulletin advokacie*. 2020, roč. 19, č. 6, s. 46-50.

8 Usnesení.

9 § 272 TZ.

10 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 1982, sp. zn. 7 To 55/81.

11 HŘEBÍČEK, Vladislav. Kazuistický pozitivismus v trestním právu. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 13, č. 7-8, s. 167-174.

12 Usnesení.

13 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 To 55/81.

14 DWORKIN, Ronald. *Ríša práva*. Bratislava: Vydavateľstvo Kalligram. 2014, s. 35-36.

15 Ve smyslu nálezu Ústavního soudu ze dne 17.12.1997 sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

16 § 299 a § 300 TZ.

17 MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 96-103.

18 PÚRY, František. § 302 [Týrání zvířat]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 3009.

19 § 302 TZ.

20 Úřad vlády: Důvodová zpráva k § 301 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz.

21 Srov.: PROUZA, Daniel. § 302 [Týrání zvířat]. In: PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník (EZJ)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 1053.

Srov.: PÚRY, František. § 302 [Týrání zvířat]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. Praha:

Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 3009.

22 § 3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

23 Preambule zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

24 Tamtéž.

25 Úřad vlády: Důvodová zpráva k § 301 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz.

26 Agrární komora České republiky: Statistická informace, Chov skotu – 2. pololetí 2018.

Dostupné z: <http://www.akcr.cz/txt/chov-skotu-2-pololeti-2018#:~:text=Za%20rok%202018%20dos%C3%A1hla%20v%C3%BDroba,0%2C9%20%25%20v%C3%ADce>.

27 § 420 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.